

Pedagogická psychologie

1. Pedagogická psychologie jako věda.

Definice, předmět pedagogické psychologie /dále PP/ (vývoj názorů na předmět pedagogické psychologie, užší a širší pojetí předmětu pedagogické psychologie).

Racionální zdůrazňování potřeby využití psychologických poznatků (či poznatků o psychice) v pedagogické praxi je známo z dějin pedagogiky odedávna (Komenský, Pestalozzi).

Pedagogická psychologie je jednou z nejstarších psychologických disciplín. Jako obor se pedagogická psychologie konstituovala v poslední čtvrtině 19. století. **Vznikla** přibližně před více než 125-ti lety, odkdy se datuje i vznik experimentální psychologie (Wundt – Psychologická laboratoř v Lipsku /1879/). Od té doby se měnily i názory na její předmět.

Vývoj názorů na předmět PP – 5 základních skupin:

1. Předmětem PP je aplikace poznatků obecné psychologie na pedagogickou teorii a výchovně vzdělávací praxi.

2. Předmětem pedagogické psychologie je aplikace poznatků vývojové psychologie na pedagogickou teorii a na výchovně vzdělávací praxi.

3. Předmět PP v předmětu pedagogiky. (Zastánci tohoto názoru chtěli v minulosti nahradit pedagogiku psychologíí.)

4. Zastánci této skupiny názorů podřizují předmět PP pedagogice, začleňují PP do systému pedagogických věd a její předmět určuje pedagogika.

5. Předmětem PP je samostatná oblast objektivní reality, kterou speciálně a přímo nezkoumá ani obecná, ani vývojová, ani sociální psychologie, ale ani pedagogika (současné pojetí).

Užší chápání předmětu PP: studium změn v psychice dítěte, žáka, studenta vlivem výchovy, vyučování a vzdělávání, tedy vlivem výchovných podmínek a výchovných situací.

Širší chápání předmětu PP: zkoumání souhrnu psychologických zákonitostí výchovy, vyučování a vzdělávání.

Definice: Pedagogická psychologie je věda o psychologických zákonitostech výchovně vzdělávacího procesu v školních a jiných výchovných zařízeních.

Touto definicí se naznačuje, že pedagogická psychologie zkoumá všechny psychologické zákonitosti, které nastoluje proces výchovy, vyučování a vzdělávání v rodině, ve škole, v dětských a mládežnických domovech, internátech, dětských a mládežnických organizacích, spolecích, osvětových, tělovýchovných zařízeních, společenských organizacích apod., tedy všude tam, kde jde o proces výchovy v nejširším slova smyslu.

První **učebnice pedagogické psychologie** vyšla v Německu r. 1884 (G. Mayer), **časopis** s názvem Pädagogische Psychologie začal vydávat F. Kemsier v r. 1889, u nás napsal první učebnici pedagogické psychologie J. Šústal ve Velkém Meziříčí v r. 1913.

Vztah pedagogické psychologie k psychologickým a pedagogickým vědám (k obecné psychologii, vývojové psychologii, sociální psychologii, školní psychologii, pedagogice).

S pedagogickou psychologíí těsně souvisejí **psychologie pro učitele (učitelská psychologie), školní psychologie a poradenská psychologie.**

Místo pedagogické psychologie v systému psychologických věd (pedagogická psychologie jako aplikovaná psychologická disciplína, pedagogická psychologie jako speciální psychologická disciplína).

Pedagogická psychologie jako hraniční věda.

Systém pedagogické psychologie:

1. obecné otázky PP (zahrnují teoretické a metodologické problémy disciplíny)
2. speciální otázky PP (zahrnují aplikaci poznatků v pedagogické praxi):
  - a) psychologie výchovy,
  - b) psychologie vyučování a vzdělávání,
  - c) léčebná a speciální pedagogická psychologie

2. Velká pozornost se v pedagogické psychologii věnuje kategorii **učení** a tento pojem je silně frekventován také ve školské praxi. Ve veřejnosti převládá především tzv. zúžené chápání pojmu učení jakožto činnosti zaměřené na osvojování vědomostí, ev. na vytváření dovedností a návyků. V každodenním životě je pojem učení spojován především se školou a školním vzděláním. V psychologii se však chápe učení daleko širě.

Pojem učení, učení v širším a užším smyslu, definice učení, psychologie učení jako speciální psychologická disciplína.

Širší vymezení učení - znamená získávání zkušeností a utváření jedince v průběhu jeho života. Naučené je opakem vrozeného.

- zahrnuje jak učení živočichů, tak i učení člověka (mimovolné, nevědomé učení a také učení záměrné).

Užší vymezení učení - záměrné, cílevědomé a systematické získávání vědomostí, dovedností a návyků, jakož i forem chování a osobních vlastností. Uskutečňuje se zpravidla pod vedením učitele (řízené učení), ale může to být také sebevzdělávání a sebevýchova.

Funkce učení

Fáze učení: motivační, poznávací, výkonná a kontrolní (ověřovací).

Křivka učení.

Druhy učení – podmiňování (klasické, instrumentální /operační), percepčně motorické učení, verbální učení, pojmové učení, učení řešením problému (L. Maršalová), další třídění – např. senzomotorické učení, učení poznatkům, učení metodám řešení problémů, sociální učení (J. Čáp) aj.

Zákony učení:

1. Zákon motivace – pojmy: motivace, motivy, incentivy; pojetí motivace ve VVP; formy motivace: primární a sekundární motivace, pozitivní a negativní motivace, výkonová motivace, počáteční, průběžná a výsledná motivace, tzv. vnější a vnitřní motivace; činitelé působící na motivaci k učení: novost situace, předmětu nebo činnosti, činnost žáka a uspokojení z ní, úspěch a neúspěch v činnosti, sociální momenty, souvislost nového předmětu (nové činnosti) s předchozími činnostmi, zkušenostmi a zájmy žáka, souvislost předmětu (činnosti) s životními perspektivami, vývojové zvláštnosti žáků, seberealizace, aspirační

úroveň, znalost výsledků výkonů v učení, stanovení cílů, tendence dokončit úkol, odměna a trest atd.).

2. Zákon transferu (pozitivní a negativní přenos (interference), specifický a nespecifický transfer, nulový transfer, oboustranný /bilaterální/ transfer).

3. Zákon opakování (cviku nebo frekvence) – funkce opakování, podmínky efektivního opakování.

4. Zákon zpětné informace (důsledku) – způsoby získávání zpětných informací.

Činitelé ovlivňující průběh a výsledky učení:

a) Činitelé související s učícím se jedincem (tělesný stav, výkonnost učícího se, psychický stav učícího se – zejména citový stav a stav pozornosti, stupeň intelektuálního vývoje - zejména úroveň rozvoje myšlení a paměti, stupeň rozvoje schopností učícího se, charakterově volní vlastnosti, typové zvláštnosti - typy představivosti a paměti, záměr naučit se, motivace, aktivita učícího se, subjektivní vztah učícího se k učební látce ...).

b) Činitelé související se situací, v níž učení probíhá (mikroklima prostředí, denní režim učícího se, organizace vlastní činnosti – systém v ní a pořádek ve věcech souvisejících s učením, délka učení (přestávky), předcházející činnosti učení a činnosti po učení následující, individuální a skupinové učení...).

c) Činitelé související s učebním materiálem (povaha učebního materiálu – jeho struktura, jednoduchost, přehlednost nebo složitost, nepřehlednost, konkrétnost nebo abstraktnost, podobnost nebo odlišnost, důležitost nebo nedůležitost, pestrost a zajímavost, rozsah, rozložení učiva, opakování, metody učení se /celková, dílčí, kombinovaná/, uležení, přeučení, učení nahlas a potichu, ...).

d) Činitelé související s osobností učitele (učitel by měl mít stále na mysli, čemu učit, jak učit, jak kontrolovat a hodnotit výsledky učení a jak rozvíjet osobnost člověka učením).